

ERGENLERDE SOSYAL FOBİ, İÇE VE DIŞA DÖNÜK KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ VE OKUL BAŞARI DURUMU¹

Handan NOYAN², H. Özlem SERTEL BERK³

ÖZ

Sosyal fobinin başlangıcının erken ergenliğe dayandığına dair veriler bulunmaktadır. Bu araştırmanın temel amacı, bir grup ergende sosyal fobi düzeyinin içe-dışa dönük kişilik özellikleri, okul başarı durumu ve sosyo-demografik faktörlere göre nasıl değiştiğini araştırmaktır.

Çalışmanın örneklem grubunu, İstanbul'da özel bir kolejde 13-17 yaş aralığındaki 44 kız ve 59 erkek gönüllü öğrenci oluşturmuştur. Öğrencilere, araştırmacı tarafından hazırlanmış olan ve sosyo-demografik bilgileri içeren bir form ile ergenlerde sosyal fobi durumunu ölçen ÇAPA Çocuk ve Ergenler İçin Sosyal Fobi Ölçeği (ÇESFÖ) ve Eysenck'in Kişilik Envanteri'nin Dışa Dönüklük altı testi (EKE-DD) verilmiştir. Ders başarı durumu öğrencilerin kendi başarılarıyla ilgili algıları ve son dönemi de kapsayan ağırlıklı not ortalamaları ölçüt alınarak değerlendirilmiştir.

Korelasyon bulgularına göre, ÇESFÖ puanları ile EKE-DD puanları arasında negatif bir ilişki çıkmıştır. Ayrıca, ÇESFÖ puanlarının içe-dışa dönük kişilik özelliklerine, başarı algısı ve cinsiyete göre değiştiği tespit edilmiştir. Sonuçlar, beklentiler doğrultusundadır. Bu sonuçlar, öğrencilerin başarılarını algılayış biçimleri ile not ortalaması ile ölçülen gerçek başarı düzeyleri arasında da herhangi bir uyumsuzluk olmadığına da ayrıca bulgulanması açısından bilişsel-davranışçı kuram kapsamında tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Fobi, İçe Dönüklük, Ergenlik Dönemi, Okul Başarısı

¹ Bu çalışma, "12. Ulusal Psikoloji Öğrencileri Kongresi" 5 Temmuz 2007, Yakın Doğu Üniversitesi, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur

² Lisans Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü

³ Yrd. Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Uygulamalı Psikoloji A.B.D.

Social Phobia, Intraversion / Extraversion and School Achievement in Adolescents

A B S T R A C T

Current data indicate that the onset of social phobia starts from adolescence. The main purpose of this study is to investigate if the level of social phobia changes as a function of internal-external personality types, level of school achievement and sociodemographic factors, in a group of adolescents.

The sample of the study consisted of private college students of 44 girls and 59 boys with an age range of 13-17. Students were presented with a sociodemographic question form prepared by the researchers, Capa Social Phobia Questionnaire for Children and Adolescents (CSPQ-CA) and Eysenck Personality Questionnaire-Extraversion substest (EPQ-E). School achievement was measured through grand point average (GPA) and students' reports on how they perceived their level of achievement.

Correlative results revealed a negative significant relationship between CSPQ-CA scores and EPQ-E. CSPQ-CA scores also turned out to change as a function of level of internal-external personality type, perceived school achievement and gender, which are in line with the expectations. It was also observed that students' GPA scores were consistent with their perceived level of achievement. Results were discussed within the scope of cognitive behavioral model on social phobia.

Keywords: Social Phobia, Introversion, Adolescence, School Achievement

'Sosyal fobi' terimi ilk kez 1903'de, Pierre Janet tarafından kullanılmış ve klinik bir sendrom olarak 1970'de Marks tarafından tanımlanmıştır (Demir,1997). Sosyal fobi, genel özellikleri itibariyle kişinin toplumsal ya da edimsel durumlarda küçük düşeceği biçimde davranmaktan, olumsuz değerlendirilmekten korkması biçiminde ifade edilmektedir (Demir,1997).

Sosyal fobinin, %13.3'lük yaşam boyu ve %7.9'luk bir yıllık yaygınlık oranı ile majör depresif epizod ve alkol bağımlılığında sonra en sık rastlanan üçüncü psikiyatrik bozukluk olduğu saptanmıştır (Topçu, 2004).

Sosyal fobi, yaygın ve özgül sosyal fobi olarak 2'ye ayrılmaktadır. Kişi, içinde bulunduğu sosyal ortamların çoğunda yoğun kaygı ve buna eşlik eden fiziksel belirtiler yaşamaktaysa, bu durum yaygın sosyal fobi olarak adlandırılmaktadır. Kişi sadece bir ya da birkaç sosyal ilişki veya performans durumunda yoğun kaygı ve buna eşlik eden fiziksel belirtiler yaşıyorsa bu durum özgül sosyal fobi olarak isimlendirilir. Sosyal fobinin tanı kriterleri şöyledir:

- İnsanların kendisini inceleyebileceği ve eleştirebileceği ortamlarda bulunmaktan belirgin derecede korku olmalıdır.
- Korkulan sosyal durumla karşılaşma hemen her zaman duruma bağlı bir anksiyete / panik atağıyla sonuçlanmalıdır.
- Kaçınma davranışı ve işlev kaybı ortaya çıkmış olmalıdır.
- Kişi korkusunun aşırı ve mantık dışı olduğunun farkındadır.
- Belirtiler genel bir medikal hastalık, bir madde kullanımı ya da başka bir psikiyatrik bozuklukla daha iyi açıklanamamalıdır (Demir, 1997; Hall & Turner, 2005).

Sosyal fobinin belirtileri ise şu şekilde sıralanabilir;

- Korkulan durumlarda kişinin kendine yönelik dikkati artmıştır.
- Genellikle çarpıntı, terleme, titreme, yüz kızarması gibi fiziksel anksiyete belirtileri de görülür.
- Eleştiriye karşı aşırı duyarlılık, düşük benlik saygısı, toplumsal ilişki becerilerinde eksiklik, girişkenlik gerektiren durumlarda yaşanan güçlükler tabloya eşlik eder (Demir, 1997).

ABD'de yapılan Ulusal Eştanlı Durum Taraması sonuçlarına göre (Kessler, Stein & Berglund, 1994) sosyal fobisi olanların üçte birinin sosyal fobi ile ilintili olan çok sayıda korkudan açıkça bahsettikleri, kalan üçte ikisinin ise bu korkulardan bahsetmedikleri halde en az birine sahip oldukları belirtilmiştir. Korkularını açıkça dile getirmeyen grupta fonksiyon bozukluklarının daha yüksek olduğu da bulgulanmıştır. Buna göre araştırmacılar, sosyal fobiyi yaygın ve özgül olmak üzere iki alt tanı grubuna ayırmak yerine, bu tarama çalışmasında beliren bu iki grubun ayrı sendromlara sahip olabileceğinin değerlendirilmesi gerektiğini öne sürmüşlerdir.

Van Ameringen, Mancini, Styan ve Donison'm (1991) yaptığı araştırmaya göre ise, sosyal fobiye eşlik eden en yaygın psikiyatrik bozukluğun duygu durum bozuklukları özellikle de majör depresyon olduğu belirtilmiştir (%70.2). Bunun yanı sıra sosyal fobisi olanların %49.1'nde agorafobinin eşlik ettiği ya da etmediği panik bozukluk, %28.1'inde alkol kullanımı, %15.8'inde madde kötüye kullanımına da rastlanmıştır. Sosyal fobinin herhangi bir duygu durum bozukluğu ya da anksiyete bozukluğunu öncüllediğine daha sık rastlandığı da bildirilmiştir (sırasıyla, %81.7, %62.7). Sonuç olarak, sosyal

fobinin varlığının kişileri başta majör depresyon olmak üzere diğer psikiyatrik bozukluklara yatkın kılacağı üzerinde durulmuştur.

Türkiye’de de Gökalp ve arkadaşları tarafından 87 sosyal fobi tanısı almış kişi ile yürütülen bir çalışmada (2001), katılımcıların %51.7’sinin DSM’ye göre Eksen I tanısı aldığı, bunların içinde de %12.6’sının panik bozukluk, %10.3’ünün agorafobi tanısına sahip oldukları gözlemlenmiştir. Bu katılımcıların %67.8’min ise eksen II tanısına sahip olduğu bildirilmiştir. Eksen II tanısı alanların %54’ünde kaçınan kişilik bozukluğu olduğu da bulgulanmıştır. Araştırmacılar sosyal fobi ile kaçınan kişilik bozukluğu arasındaki ilişkilerin incelenmesi gerektiğine dikkat çekmişlerdir. Turan ve arkadaşları tarafından 2000 yılında yürütülen bir başka çalışmanın bulguları ise komorbidite oranının erkeklerde %54.7, kadınlarda ise %34.2 olduğunu göstermiştir.

Sosyal fobinin başlangıç yaşına ilişkin epidemiyolojik çalışmalar, sosyal fobinin erken dönemde, genellikle ergenlikte başladığını ve ortalama başlangıç yaşının 13-18 arasında değiştiğini göstermektedir. Bazı yeni sosyal ya da mesleki ihtiyaçlar (yeni insanlarla tanışma, toplum önünde konuşma gibi) bu sendromu tetiklemedikçe 25 yaşından sonra başlamasının nadir olduğu bildirilmiştir (Topçu, 2004).

Sosyodemografik faktörler ve sosyal fobi ile ilgili verilere bakıldığında, ergenlerde sosyal fobinin sosyodemografik ve psikolojik özelliklerinin incelendiği bir araştırma sonucunda sosyal fobinin alt tipleri ile cinsiyet, kaygı, sosyal kaçınma, negatif değerlendirilme korkusu gibi değişkenler arasında anlamlı korelasyonlar edinilmiştir (Rodriguez, Rodriguez & Alcazar, 2006). Amies, Gelder ve Shaw’ın (1983) 87 sosyal fobik hasta ile agorafobikleri karşılaştırdığı bir çalışmada ise, sosyal fobiklerin daha genç, bekar ve sıklıkla da erkek oldukları gözlemlenmiştir. Amies, Gelder ve Shaw’ın (1983) bulgularına benzer şekilde Gökalp ve arkadaşlarının çalışmasında ise (2001), sosyal fobi tanısı almış 87 kişinin %73.6’sının bekar, %78.2’sinin erkek olduğu bildirilmiştir. Türkiye’de Dilbaz ve Güz tarafından yapılan bir başka çalışma da (2002), Türkiye’de sosyal fobi tanısı almış bir grup kişide, erkeklerin daha sık olduğunu ortaya koymuştur (Dilbaz & Güz, 2002). Öte yandan, Turk ve çalışma arkadaşları (1998), farklı ölçme aletlerine göre değerlendirilen sosyal korkuların kadınlarda daha şiddetli seyrettiğini, kadın ve erkeklerin farklı durumlarda korku şiddetlerini ifade etmeleri açısından farklılaştıklarını bildirmişlerdir. Örneğin kadınların otorite ile iletişim sırasında, bir topluluk önünde konferans-

konuşma durumunda, gözlenerek çalıştıkları ya da dikkat merkezi oldukları esnada erkeklere kıyasla daha şiddetli korku bildirdikleri saptanmıştır. Araştırmacılar, sosyal fobisi olanlarda cinsiyet farklılıklarını geleneksel cinsiyet rolleri açısından ele almak gerekliliğini vurgulamışlardır.

Sosyal fobinin düşük sosyoekonomik seviyede daha fazla görüldüğü, sosyal fobiklerin eğitim seviyesinin de düşük bulunduğu, sosyal fobinin bekâr ve dullarda daha sık olduğu da ayrıca bildirilmiştir (Topçu, 2004). Fakat Ülkemizde yapılan çalışmalar sosyal fobiklerin eğitim seviyesinin düşük olmadığını göstermiştir. Gökalp ve arkadaşları (2001) 87 sosyal fobik üzerinde yaptıkları araştırma sonucunda sosyal fobiklerin %41.4'ünün üniversite, %35.6'sının ise lise mezunu olduklarını belirtmişlerdir.

Tüm bunların yanı sıra, yapılan araştırmalar, sosyal fobinin kalıtsal bir temelini de olduğunu göstermektedir. Mancini, Van Ameringen, Szatmari, Fugere ve Boyle tarafından 1996 yılında 26 sosyal fobi tanısı almış hasta ile gerçekleştirilen bir çalışmada, bu hastaların 4-18 yaş arası çocukları da (n=47) değerlendirilmiş, bu çocukların %49'nun en az 1 yaşam boyu kaygı bozukluğu tanısı aldığı görülmüştür. En yaygın ikinci tanının %23'lük bir görülme sıklığı ile sosyal fobi olduğu da ayrıca bildirilmiştir. Bu çalışmada, sosyal fobisi olan kişilerin çocuklarının psikiyatrik bozukluğa sahip olma oranlarının da yükseldiğinden bahsedilmiştir. Beatty, Heisel, Hail, Levine ve La France da (2002) ikizlerle yürütülen araştırmalara dayanarak metaanalitik bir çalışma yapmışlar ve bu çalışmaların neticesinde, sosyal kaygının %65 oranında kalıtsal olduğunu bulguladıklarını ifade etmişlerdir. Ancak bu bulgunun ikiz çalışmalarına yönelik metodolojik aksaklıklar açısından dikkatle değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamışlardır.

Sınav kaygısı olanlarda sosyal fobi, sosyal fobisi olanlarda sınav kaygısı olduğu da bildirilmiştir (Demir, 1997). Sınav kaygısı ve sosyal fobi ilişkisini araştıran bir çalışmada, Hail ve Turner (2005) 57 kişi üzerinde çalışmış ve sınav kaygısı olanlarla sosyal fobik olan bireylerin kişilik özelliklerinin birbirine çok benzediğini bildirmişlerdir. Ancak, bu benzerliklere rağmen, verilen görevler sonunda ölçülen sınav performans düzeyi, negatif düşünce sayısı ve psikofiziksel aktiviteler açısından iki grup arasında farklar olduğu bulgulanmıştır. Buna göre, sınav kaygısı olanlarda bu ölçümler bakımından işlev kaybı gözlenmezken, sosyal fobisi olanlarda işlev kayıplarının olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçlara dayanarak araştırmacılar sınav kaygısının özgül sosyal fobinin bir alt tipi olduğunu tartışmışlardır. Sınav kaygısının yanı sıra,

Van Ameringen, Mancini ve Farvolden'in (2003) eğitimsel başarı üzerinde kaygı bozukluklarının etkisini inceledikleri çalışma dikkat çekmektedir. Bu çalışmanın sonucunda kaygı bozuklukları arasında özellikle sosyal fobinin okuldan kaçınmayla bağlantılı olduğu gözlenmiştir.

Psikoanalitik kurama göre sosyal fobinin altında yatan nedenin, intrapsişik bir çatışmanın ürünü olan anksiyete olduğu ve sosyal fobinin bu anksiyeteye karşı geliştirilmiş olan bir savunma mekanizması olarak ortaya çıktığı ileri sürülmektedir. Çatışma benlik ile alt benlik, ya da benlik ile üst benlik arasında olmaktadır. Çatışma sonucu açığa çıkan kaygı başka bir dış nesneye yönlendirilerek yer değiştirmiş olur (Davison & Neale, 2004). Sosyal fobiye psikodinamik açıdan bakıldığında, utanç duygusunun altında teşhircilik ve libidinal dürtülerin yattığı öne sürülmektedir (Topçu, 2004).

Bilişsel-Davranışçı kuram açısından sosyal fobinin altında yatan neden ise Sosyal fobiklerin olumsuz değerlendirileceklerine ilişkin düşünce ve inançlarına kanıt bulmak için dikkatlerini seçici olarak olumsuz durumlara yoğunlaştırmaları ve bunun sonucunda artan anksiyete durumu olarak açıklanmaktadır. Sosyal fobiklerin bu olumsuz inançları aslında, başkalarının onlar hakkındaki değerlendirmelerinden değil, nasıl göründüklerine dair başkalarına verdikleri izlenimlerden kaynaklanmaktadır (Topçu, 2004). Wells ve Clark tarafından 1997 yılında önerilmiş olan "sosyal fobiye yönelik bilişsel model"e göre (Vassilopoulos, 2004) sosyal fobisi olanların kendileri ve sosyal dünyaları hakkında "her zaman akıllı olmalıyım" ya da "ben değersizim" gibi bir dizi problemlili varsayıma sahip olduklarının altı çizilmektedir. Bu olumsuz varsayımların, onların sosyal durumları tehlikeli şekilde algılamalarına ve bu yüzden de kaygı duymalarına sebep olduğu ileri sürülmektedir.

Weeks, Heimberg, Rodebaugh ve Norton'un yaptığı araştırmaya göre (2007) sadece negatif değerlendirilme korkusunun değil, genel olarak değerlendirilme korkusunun da sosyal anksiyetede önemli olduğu görülmüştür. Bu çalışma sonucunda sosyal kaygıda negatif değerlendirilme korkusu kadar pozitif değerlendirilme korkusunun da etkili olduğu bulunmuştur.

Sosyal fobi ile içe dönüklük arasındaki ilişkiye dair de kısıtlı sayıda çalışma bulunmaktadır. Öncesinde içe-dışa dönük kişilik tariflerini kısaca incelemek yararlı olacaktır. Eysenck'e göre kişiliğin içe dönüklük-dışadönüklük ve nörotisizm-oturmuşluk olarak iki boyutu bulunmaktadır. İçe dönük kişiler sessiz, ciddi ve iç dünyalarında olup bitenlere önem verirken, dışa dönük kişiler sosyaldır, dış dünyadaki olaylara dönüktür ve yeniliklerden zevk alırlar (Eaves

& Eysenck, 1975). Jung ise, canlılarda dışa yönelme/üretme ve içe yönelme/koruma olmak üzere iki temel uyum biçiminden bahsetmektedir. Bunlara dayanarak Jung kişiliği içe dönük (introvert) ve dışa dönük (ekstrovert) yapıları açısından da ele almaktadır (Öztürk, 2004).

Heiser, Turner ve Beidel utangaçlık, sosyal fobi ve psikiyatrik bozukluklar arasındaki ilişkileri inceledikleri araştırmalarında (2003), utangaçlıktan bağımsız olarak sosyal fobinin içe dönüklük ile orta düzeyde pozitif bir ilişkisi olduğunu tespit etmişlerdir.

Janowsky, Morter ve Hong ise (1996) duygu durum bozukluğu ve madde kötüye kullanımı olanlara kıyasla sosyal fobisi olanlarda MBTI'a göre (Myers Briggs Type Indicator) içe dönüklük özelliklerinin anlamlı derecede daha yüksek olduğunu bildirmişlerdir.

Townsley, Turner, Deborah ve Calhoun da (1995) sosyal fobinin oluşumunda etkisi olabilecek olası gelişimsel özellikleri inceledikleri çalışmalarında sosyal fobinin özellikle yaygın alt tip özelliklerini gösterenlerin dışa dönüklük puanlarının spesifik sosyal fobi tanısı alanlar ve sağlıklı kontrollerden anlamlı derecede düşük olduğunu gözlemişlerdir. Sosyal fobinin alt tiplerinin gelişimsel açıdan başlangıç süreçlerinin farklı olabileceğini ve özellikle de içe dönüklüğün önemli bir role sahip olduğunu ifade etmişlerdir.

Sosyal fobi ile ilgili literatür değerlendirildiğinde, Türkiye'de yapılan çalışmalar da dahil olmak üzere, çoğu araştırmanın DSM kriterlerine göre tanı almış gruplarda yapıldığı göze çarpmaktadır. Bu çalışmanın temel amacı, tanı almamış bir grup ergende sosyal fobi düzeyinin taranması ve sosyal fobi düzeyinin içe-dışa dönük kişilik özellikleri ile ilişkisinin incelenmesidir. Ayrıca, sosyal fobi düzeyinin ders başarı durumu ile yaş, cinsiyet, ekonomik durum, ailedeki psikiyatrik durum ve anne-babanın eğitim düzeyi gibi bazı sosyodemografik faktörlere göre nasıl değiştiğini araştırmaktır.

YÖNTEM

Örnekleme

Araştırmamız, İstanbul'da özel bir kolejde yürütülmüştür. Araştırmaya bu kolejin orta 2-3, hazırlık ve lise1-2. sınıflarında öğrenim gören 13-17 yaşları arasındaki (Ortalama:14.96, SS=1.12) toplam 103 gönüllü öğrenci katılmıştır. Katılımcıların 44'ü kız (%42.7), 59'u erkektir (%57.3).

Cinsiyetini belirtmeyen 7 öğrenci, psikiyatrik bir bozukluğu olduğunu bildiren 9 öğrenci ile birlikte toplam 16 öğrenci ise örnekleme dahil edilmemiştir.

Kullanılan Araçlar

Araştırmada katılımcılara, araştırmacı tarafından hazırlanmış sosyo-demografik bilgileri içeren bir form, çocuk ve ergenlerde sosyal fobi durumunu ölçen 25 soruluk ÇAPA Çocuk ve Ergenler için Sosyal Fobi Ölçeği (ÇESFÖ) ve Eysenck Kişilik Envanteri'nin Dışa Dönüklük ve Nevrotiklik alt testlerini içeren 44 soruluk kısa formu olmak üzere kendi kendilerine doldurmaları istenen toplam 3 ölçek verilmiştir.

Sosyo-Demografik Bilgi Formu: Araştırmacılar tarafından hazırlanan ve katılımcıların kendi başlarına doldurdukları bu formda katılımcılara ait yaş, cinsiyet, genel sağlık öyküsü, ailelerinde psikiyatrik öykü, genel not ortalaması, algılanan başarı durumu gibi bilgilerin yanı sıra, öğrencilerin anne-babalarının eğitim durumları da ayrıca sorgulanmıştır.

ÇAPA Çocuk ve Ergenler İçin Sosyal Fobi Ölçeği (ÇESFÖ): Demir (1997) tarafından geliştirilmiş olan 5'li likert tipi bir ölçektir (1=Hiçbir zaman ve 5= Daima). Bu ölçekte özellikle okul ve sınıfta ortaya çıkabilecek sosyal fobik durumların ölçülmesi amaçlanmaktadır. Ölçek, olumsuz değerlendirilme korkusu ve sosyal kaçınma ve sıkıntı ile ilgili toplam 25 maddeyi içermektedir.

Ölçeğin Cronbach Alpha güvenirlik katsayısının $r=0.82$ olduğu tespit edilmiştir. Kesme puanının ise 76 olduğu bildirilmiştir. Bu ölçekten 76 ve üstü puan alanlar sosyal fobik olarak değerlendirilmektedir (Demir & ark., 1999).

Ancak ölçekte, sosyal fobi tanı kriterleri arasında yer alan sosyal anksiyete belirtileri ile bu belirtilere eşlik eden terleme, yüz kızarması, çarpıntı gibi somatik anksiyete belirtilerini içeren maddelere yer verilmediği ve sık karşılaşılan başkalarının önünde yazı yazmak, yemek yemek gibi sosyal anksiyete durum ve ortamlarına ilişkin somut maddelerin de bulunmadığı tartışılmıştır (Demir, 1997). Bununla birlikte, araştırmada yer alan katılımcıların yaş grubuna uygun olarak ölçeğin basit ve anlaşılır bir dili olması ve okul ve sınıftaki sosyal fobik durumları ele alıyor olması açısından özellikle tercih edilmiştir.

Eysenck Kişilik Envanteri (EKE): Eysenck Kişilik Envanteri, Eysenck ve Eysenck tarafından 1975 yılında geliştirilmiş olan (Ünsal & Özalp-Türetgen, 2005) ve yetişkinlere uygulanan bir kişilik envanteridir. EKE'de bulunan 90 asıl maddenin 23'ü nörotiklik, 21'i dışadönüklük, 25'i psikotiklik ve 21 tanesi de yalan alt ölçeklerine aittir.

Bu çalışmada kullanılan EKE'nin nörotiklik ve dışadönüklük boyutları ise (23 madde nörotiklik ve 21 madde dışa dönüklük) Topçu (1982) tarafından Türkçe'ye çevrilmiş ve bu boyutların test-tekrar test güvenilirlik katsayılarının sırasıyla 0.78 ve 0.90 olduğu bildirilmiştir.

Ölçekten alınan yüksek puanlar dışadönük kişilik özelliklerinin de yüksek olduğunu göstermektedir. Bu iki boyutu içeren 44 maddelik kısa form Özalp-Türetgen ve Cesur'un (2006) çalışmasında, sadece nörotiklik alt ölçeği ise Ünsal ve Özalp-Türetgen'in (2005) araştırmasında kullanılmıştır.

Bu çalışmada katılımcılara bu 44 soruluk kısa form verilmiş olmakla birlikte, yalnızca Dışa Dönüklük (DD) boyutundan alınan puanlar analizlere dahil edilmiştir.

Eysenck Kişilik Envanteri-Dışa Dönüklük alt testinin (EKE-DD) bu çalışmadaki örneklem üzerinde gerçekleştirilen güvenilirlik analizi sonuçları ölçeğin Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısının $r=0.81$ olduğunu ve madde-toplam puan korelasyonlarının da 0.16 (4.madde) ile 0.57 (12.madde) arasında değiştiğini göstermektedir. Madde-toplam puan korelasyonu düşük seyreden 7. madde ölçekten çıkarıldığı halde Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısında hiçbir değişiklik gözlenmediği için bu madde ölçekten çıkarılmamıştır.

Ölçeğin, bu örneklemdeki ölçüt-bağımlı geçerliği açısından EKE-DD'nün ÇESFÖ ile olan ilişkisi değerlendirilmiştir. Pearson momentler çarpımı değişmezlik katsayısı ile hesaplanan korelasyon değerinin $r = -0.372$ ($p<0.001$) olduğu bulgulanmıştır.

İşlem

Gerekli izinler alındıktan sonra bu kolejın ortal-2, hazırlık ve lise1-2. sınıflarında okumakta olan öğrencilere araştırmanın amacı hakkında bilgiyi de içeren bir bilgilendirilmiş onay formu verilmiştir. Uygulama, öğrencilerin sınıflarında gruplar halinde yapılmıştır. Veri toplama aşaması yaklaşık 4 haftada tamamlanmıştır.

Veri Analizi

Öğrenciler Eysenck Kişilik Envanteri'nin Dışa Dönüklük (EKE-DD) alt test puanları, genel not ortalamaları ve yaşa göre ortalamının bir standart sapma altı ve üstü olmak üzere her üç ölçüm için de 2 gruba ayrılmışlardır. EKE-DD'den aldıkları puanlar dahilinde ortalamının bir standart sapma üstünde olanlar dışa-dönük özellikleri daha yüksek olan "dışa dönük grup", ortalamının bir standart sapma altında skor alanlar da içe dönük özellikleri daha yüksek olan "içe dönük grup" olarak sınıflanmıştır.

Genel not ortalamaları açısından ise notları ortalamının bir standart sapma üstünde olanlar notu "yüksek", notu ortalamının bir standart sapma altında olanlar da notu "düşük" olmak üzere iki gruba ayrılmıştır.

Verilerin analizi SPSS 11.5 lisanslı versiyonunda yapılmıştır. ÇESFÖ'den alınan puanların yaş, not ortalaması ve Eysenck Kişilik Envanteri'nin dışa dönük alt test puanları ile olan ilişkisi Pearson momentler çarpımı değişmezlik katsayısı kullanılarak incelenmiştir. ÇESFÖ ile ölçülen sosyal fobi düzeyinin dışa dönüklük, not ortalaması kategorileri, cinsiyet, yaş ve psikiyatrik durum kategorilerine göre değişip değişmediğini tespit etmek amacıyla non-parametrik Mann-Whitney U testi, başarı algı kategorileri, ekonomik durum, anne ve babanın eğitim düzeylerine göre değişip değişmediğini bulmak amacıyla da non-parametrik Kruskal Wallis testi yapılmıştır.

BULGULAR

Bu araştırmada öncelikle ÇAPA Çocuk ve Ergenler İçin Sosyal Fobi Ölçeği (ÇESFÖ) ile ölçülen sosyal fobi düzeyinin, Eysenck Kişilik Envanteri'nin Dışa Dönüklük alt test puanları (EKE-DD), yaş ve genel not ortalaması ile olan ilişkisi, ve bunun yanı sıra yine EKE-DD ile ölçülen içe ve dışa dönük kişilik özellik kategorilerine göre değişip değişmediği incelenmiştir. Ayrıca sosyal fobi düzeyinin, başarı algısı ve genel not ortalaması kategorileri ile cinsiyet, yaş, ekonomik durum, psikiyatrik durum ve anne-baba eğitim düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı değerlendirilmiştir. Tüm katılımcıların ÇESFÖ ve EKE-DD puanları ile genel not ortalaması ve yaşlarına ilişkin ortalama, standart sapma, medyan ve minimum-maksimum değerleri Tablo 1'de görülebilir.

Tablo 1. Tüm katılımcıların ÇESFÖ ve EKE-DD puanları ile genel not ortalaması ve yaşlarına ilişkin istatistik değerleri

	ÇESFÖ	EKE-DD	Not Ortalaması	Yaş
N	103	100	102	94
X	47,84	13,67	3,16	14,96
SS	18,34	3,92	,90	1,12
Medyan	43,00	14,00	3,02	14,75
Minimum	24,00	3,00	1,00	13,00
Maksimum	125,00	21,00	5,00	17,50

Çalışmada, öncelikle ÇESFÖ'den alınan puanların yaş, not ortalaması ve EKE-DD alt test puanları ile olan ilişkisi incelenmiştir. Uygulanan Pearson momentler çarpımı değişmezlik katsayısı sonuçlarına göre ÇESFÖ puanları ile EKE-DD alt test puanları arasında negatif yönde anlamlı bir korelasyon bulunmuştur ($r=-0.372$, $p<0.001$). Bir başka deyişle, dışa dönüklük puanı arttıkça sosyal fobi puanlarının düştüğü görülmüştür. ÇESFÖ'den alınan puanların yaş ve genel not ortalaması ile ilişkili olmadığı gözlenmiştir (sırasıyla, $r=-0.105$, $p>0.05$; $r=-0.171$, $p>0.05$) (Tablo 2).

Tablo 2. ÇESFÖ'den Alınan Puanlar ile Yaş, Not ortalaması ve Eysenck Kişilik Envanteri'nin Dışa Dönüklük Alt Boyutlarından Alınan Puanlar Arasındaki Pearson Momentler Çarpımı Değişmezlik Katsayı Korelasyonları

		ÇESFÖ	YAS	NOT ORT.	DIŞA DÖN.
ÇESFÖ	r	1	-,105	-,171	-,372*
	N	103	94	102	100
YAS	r	-,105	1	-,159	-,120
	N	94	94	93	92
NOT ORT.	r	-,171	-,159	1	,069
	N	102	93	102	99
DIŞA DÖN.	r	-,372*	-,120	,069	-,021
	N	100	92	99	100

** $p<0.001$

Öte yandan, ÇESFÖ ile ölçülen sosyal fobi düzeyinin dışa dönüklük, başarı algısı ve cinsiyete göre değiştiği tespit edilmiştir.

Buna göre, EKE-DD'ye göre dışa dönük olanların ÇESFÖ puan ortalamaları, içe dönük olanlardan anlamlı derecede daha düşüktür ($Z=-2.710$, $p<0.01$) (Tablo 3).

Sosyal Fobi puanlarının cinsiyete göre değiştiği de ayrıca gözlenmiştir ($Z=-2.385$, $p<0.05$).

Erkek öğrencilerin sosyal fobi puanlarının kız öğrencilerden anlamlı derecede yüksek olduğu bulgulanmıştır (Tablo 3).

ÇESFÖ puanları başarı algı düzeyine göre de değişmektedir ($X^2(3)=12.726$, $p<0.01$). Başarılarını kötü olarak değerlendiren öğrencilerin sosyal fobi puanlarının başarılarını iyi ve çok iyi olarak değerlendirenlerden daha yüksek olduğu görülmektedir (Tablo 3).

Ancak ÇESFÖ puanlarının iki farklı not ortalama kategorisinde bulunanlar açısından farklılaşmadığı bulunmuştur ($Z=-1.586$, $p>0.05$) (Tablo 3).

Tablo 3. Eysenek Kişilik Envanteri ile Ölçülen İçe Dönüklük, Dışa Dönüklük Düzeyleri, Not Ortalaması, Başarı Algısı ve Cinsiyet Kategorilerine göre Sosyal Fobi Puan Ortalamaları

		X	SS	Medyan	N	Test İstatistiği
Dışa Dönüklük	İçe Dönük Grup	61,31	23,24	56,00	16	$Z=-2,710^{**}$
	Dışa Dönük Grup	43,60	24,03	38,00	15	
Not Ortalaması	Düşük	51,82	20,00	51,00	17	$Z=-1,586$
	Yüksek	41,00	10,32	41,00	19	
Başarı Algısı	Kötü	57,62	18,10	55,00	16	$X^2= 12,726^{**}$
	Orta	50,14	18,62	47,00	36	
	İyi	41,75	15,05	36,50	32	
	Çok İyi	45,17	20,58	42,00	18	
Cinsiyet	Kadın	43,70	16,90	39,50	49	$Z=-2,385^*$
	Erkek	50,92	18,90	47,00	63	

* $p<0.05$

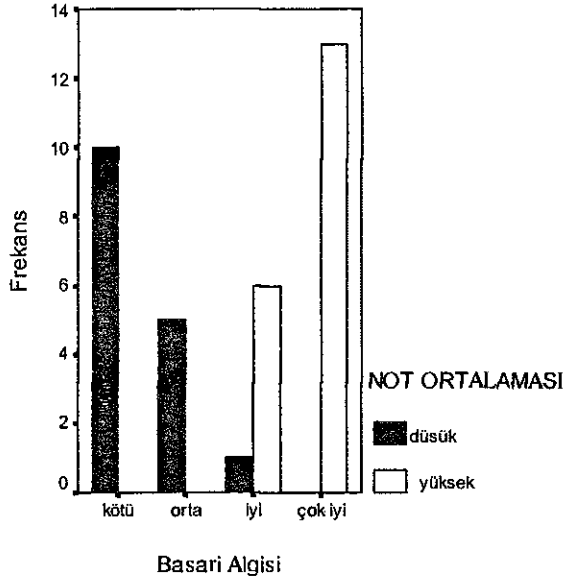
** $p<0.01$

Not ortalaması düşük ve yüksek olanların 4 farklı başarı algı kategorisindeki sıklık dağılımları da ayrıca incelenmiştir. Buna göre not ortalaması düşük olanların büyük çoğunluğunun başarılarını aynı zamanda orta veya kötü olarak algıladıkları gözlenmiştir. Not ortalaması yüksek olanların büyük çoğunluğu ise başarılarını iyi ya da çok iyi şeklinde değerlendirmiştir (Tablo 4) (Grafik 1).

Tablo 4. Öğrencilerin Başarı Algı ve Not Ortalaması Kategorilerindeki Sıklık Yüzde Dağılımları

		NOT ORTALAMASI		Toplam	
		3.104 ve Altı	3.105 ve Üstü		
BAŞARI ALGISI	kötü	N	10	0	10
		% Satırda	100,0%	,0%	100,0%
		% sütunda	62,5%	,0%	28,6%
	orta	N	5	0	5
		% Satırda	100,0%	,0%	100,0%
		% sütunda	31,3%	,0%	14,3%
	iyi	N	1	6	7
		% Satırda	14,3%	85,7%	100,0%
		% sütunda	6,3%	31,6%	20,0%
	çok iyi	N	0	13	13
		% Satırda	,0%	100,0%	100,0%
		% sütunda	,0%	68,4%	37,1%
Toplam	N	16	19	35	
	% Satırda	45,7%	54,3%	100,0%	
	% sütunda	100,0%	100,0%	100,0%	
	% of Total	49,6%	50,4%	100,0%	

Grafik I: Öğrencilerin Başarı Algı ve Not Ortalaması Kategorilerindeki Sıklık Dağılımlarına ait Histogram

Sosyal fobi puanlarının diğer sosyodemografik değişkenlerin kategorilerine göre nasıl değiştiği de ayrıca araştırılmıştır.

Yaş, ekonomik durum, öğrencilerin ebeveynlerinin psikiyatrik durumu ile anne-babanın eğitim düzeyinin sosyal fobi puanları üzerinde etkisi olmadığı bulunmuştur (sırasıyla; $Z=-1,037$, $p>0.05$; $X(2)^2= 4,653$, $p>0.05$; $Z=-,479$, $p>0.05$; $X(2)^2= 2,590$, $p>0.05$; $X(2)^2=2,361$, $p>0.05$) (Tablo 5).

Tablo 5: Sosyodemografik Değişken Kategorilerine göre Sosyal Fobi Puan Ortalamaları

		X	SS	Medyan	N	Test İstatistiği
Yaş	13.5 ve Altı	49,27	25,37	46,00	11	$Z= -1,037$
	16 ve Üstü	43,67	23,46	36,50	18	
Ekonomik Durum	Orta	52,95	15,33	51,50	20	$X^2= 4,653$
	İyi	47,00	19,58	42,00	73	
	Çok İyi	42,33	12,96	42,00	9	
Annenin Eğitimi	İlk-Orta	50,70	21,54	43,00	27	$X^2= 2,590$
	Lise	42,79	13,34	41,50	42	
	Ünv.	50,55	22,43	46,00	22	
Ailede Psikiyatrik Bozukluk	Var	48,33	12,56	46,00	6	$Z= -,479$
	Yok	47,80	18,69	42,00	97	
Babanın Eğitimi	İlk-Orta	46,26	17,40	43,00	19	$X^2= 2,361$
	Lise	49,81	17,50	45,00	37	
	Ünv.	46,58	22,24	41,00	31	

TARTIŞMA

Bu çalışmada, sosyal fobi düzeyinin içe ve dışa dönük kişilik özelliklerine göre değiştiği tespit edilmiştir. Bu bulgu literatüre göre beklenen yöndedir. Heiser ve arkadaşları (2003) ile Janowsky ve arkadaşlarının (1996) yaptıkları araştırmalar sosyal fobinin içe dönük kişilik özelliği ile ilişkili olduğunu göstermiştir ve bizim araştırmamız sonucunda da sosyal fobi puanları ile Eysenck Kişilik Envanteri'nin Dışa Dönüklük alt test puanları arasında negatif bir ilişkinin çıkması ve dışa dönüklük puanları azaldıkça, yani dışa dönük kişilik özellikleri arttıkça, sosyal fobi puanlarının da anlamlı derecede artması bu araştırmaların sonucuyla paraleldir. Townsley ve arkadaşlarının (1995) yaptıkları çalışma sonucunda sosyal fobinin özellikle yaygın alt tip özelliklerini gösterenlerin dışa dönüklük puanlarının sağlıklı kontrollerden anlamlı derecede düşük olduğu bulgusu da göze alındığında sosyal fobinin içe dönük kişilik özelliği ile ilişkili olabileceğini söyleyebiliriz.

Korelasyon sonuçlarına göre not ortalaması ile sosyal fobi arasında anlamlı bir ilişki bulunamamasına ve sosyal fobi düzeyinin not ortalamasına göre farklılaşmadığı bulgulanmasına rağmen, Çapa Çocuk ve Ergenler için Sosyal Fobi Ölçeği'nden alınan puanların öğrencilerin başarı algısına göre değiştiği bulgusu dikkat çekicidir.

Yapılan öte değerlendirmede, bu çalışmanın bulguları başarı algısı düşük olanlar içinde not ortalaması düşük olanların sıklık yüzde dağılımlarının da yüksek olduğunu ve aynı şekilde başarı algısı yüksek olanların, yani kendilerini başarı açısından çok iyi olarak değerlendirenler içinde de not ortalaması yüksek olanların sıklık dağılımının daha fazla olduğunu göstermiştir. Öğrencilerin kendi başarılarını değerlendirme düzeylerinde herhangi bir çarpıklık olmayabileceğini düşündüren bu bulgu bilişsel-davranışçı kuramın sosyal fobinin altyapısı ile ilgili öngörülerini açısından tam olarak beklentileri karşılamasa da (Vassilopoulos, 2004), bu çalışmanın sosyal fobi düzeyinin not ortalamasına göre değil, başarı algısına göre değiştiği ile ilgili sonucu başarı algısının not ortalamasını etkiliyor olma ihtimalini akla getirmektedir. Bu durumun olası nedenleri arasında yetiştirilme tarzı ve bununla ilgili bilişsel şemalar yer alabileceği gibi, öğrencilerin sosyal kaygılarının yüksek olması ve buna eşlik eden fiziksel kaygı semptomları da başarıyı etkileyebilir. Ancak, Lieb ve arkadaşları (2000), çalışmalarında ebeveyn patolojisi, ebeveyn yetiştirme tarzı ve ailevi işlevsellik ile ergenlerde sosyal fobi görülme sıklığı arasındaki ilişkileri incelemişlerdir. Ebeveyndeki sosyal fobi ile çocuklarında görülen sosyal fobi arasında yüksek düzeyde anlamlı bir ilişki saptamışlardır. Bunun yanı sıra özellikle ebeveynler tarafından gösterilen aşırı korumacı ya da reddedici yetiştirme tarzlarının çocuklarındaki sosyal fobi ile güçlü ilişkisi olduğunu tespit etmişlerdir.

Öte yandan, literatürde ergenlerde not ortalamasına veya başarı algısına göre tanımlanan akademik başarı ve sosyal fobi ilişkisini inceleyen spesifik bir çalışmaya rastlanmamıştır. Sosyal fobiklerde akademik başarı çoğunlukla okuldaki işlevsellik, sınav kaygısı ve okuldan kaçınma davranışı açısından incelenmiştir (Bernstein ve arkadaşları, 2007; Hail & Turner, 2005; Van Ameringen ve arkadaşları, 2003). Bernstein ve arkadaşları (2007) çalışmalarının sonucunda, sosyal fobiklerin sınıfta daha az sosyal yeteneklere, zayıf liderlik yeteneklerine ve bunun yanı sıra daha büyük dikkat problemleri ile öğrenme problemlerine sahip olduklarını gözlemlemişlerdir. Bu sonuçlar da sosyal fobinin okuldaki işlevsellikte önemli bir etkiye sahip olduğunu gösterir

niteliktedir. Hail ve Turner'in (2005) çalışmasının sonucunda sınav kaygısı sosyal fobinin bir alt tipi olarak düşünülmüştür. Ameringen ve arkadaşlarının (2003) kaygı bozuklukları ile eğitimsel başarıyı araştırdığı bir çalışmada da sosyal fobinin özellikle okuldan kaçmayla bağlantılı olduğu görülmüştür. Schneier ve arkadaşlarının (1992) yaptıkları araştırmada ise sosyal fobiklerin eğitim düzeyi, tanı almayanlara göre daha düşük bulunmuştur. Heimberg, Holt ve Schneier'in (1993) yaptıkları araştırmada da yaygın sosyal fobisi olanların özgül sosyal fobisi olanlara oranla daha düşük akademik başarı ve performans gösterdikleri gözlemlenmiştir (Topçu,2004). Yukarıda belirtilen çalışmaların büyük bölümünün başarımın bilişsel öğeleri açısından, sosyal fobi düzeyi üzerindeki etkilerine dair yeterli veriler içermediği görülmektedir. Bu husus bilişsel davranışçı kuramın test edilmesi açısından da araştırmaya açıktır.

Sosyal fobi düzeyinin cinsiyete göre değiştiği, yani erkeklerin sosyal fobi düzeylerinin kız öğrencilerden anlamlı derecede yüksek olduğu da bu çalışmanın bulguları arasında yer almaktadır. Literatürde, sosyal fobi ile cinsiyet arasındaki ilişkiye dair çelişkili veriler mevcut olmakla birlikte genel olarak bakıldığında literatürle, bu çalışmanın bu sonucunun uyumlu olduğu söylenebilir. Örneğin, Amies, Gelder ve Shaw'm (1983) 87 sosyal fobik hasta ile agorafobikleri karşılaştırdığı bir araştırmada, sosyal fobiklerin sıklıkla erkek olduğu gözlemlenmiştir. Dilbaz ve Güz'ün (2002) araştırmalarının sonuçları da sosyal fobi tanısı alanların üçte ikisinin erkek olduğu yönündedir. Türk ve arkadaşlarının 1998 yılında yaptıkları bir çalışmaya göre ise sosyal fobisi olan kadınlar ve erkekler arasında sosyal fobi şiddeti açısından farklar bulunmuştur. Spesifik kaygı yaratacak durumlar karşısında duyulan korku düzeyi olarak ölçülen kaygı şiddetinin durumlara göre kadınlar ve erkeklerde farklılaştığı bildirilmiştir. Bunun yanı sıra, Tükel ve arkadaşlarının 2004 yılında yürüttükleri bir başka çalışma ise, obsesif-kompulsif bozukluk tanısı alanlar içinde sosyal fobi komorbidite sıklığının erkeklerde daha yüksek olduğunu göstermiştir. Ancak bu çalışmalar klinik popülasyonu kapsamaktadır. Ergenler için bu farklılığın özellikle sosyal fobinin gelişimsel özellikleri ve Türk toplumundaki cinsiyet rolleri açısından daha detaylı incelenmesi gerekmektedir.

Öte yandan, bu çalışmanın bulguları, sosyal fobi düzeyinin yaş kategorileri, ekonomik durum, katılımcının ailesinin psikiyatrik durumu ve ebeveynlerin eğitim düzeyine göre farklılaşmadığını göstermektedir. Fakat bu bulguların varolan literatürle çok da uyumlu olduğu söylenemez. Örneğin, Turan ve arkadaşları (2000), sosyal fobi tanısı alanların ailelerinde sosyal fobi

anamnezinin %54.8 oranında olduğunu bildirmişlerdir. Lieb ve arkadaşları da (2000) çocukta görülen sosyal fobinin ebeveynlerde görülen sosyal fobi ile ilişkili olduğu kadar, ebeveyn psikopatolojisi, özellikle ebeveynde görülen depresyon, sosyal fobi dışında bir kaygı bozukluğu ve alkol kullanımı ile de ilintili olduğunu bulgulamışlardır.

Ekonomik durum açısından da sosyal fobisi olanların daha çok düşük ekonomik seviyeden geldiklerine dair veriler mevcuttur (Turan ve ark., 2000; Topçu, 2004). Eğitim seviyesiyle ilgili farklı bulgular mevcut olmakla birlikte, Gökalp ve arkadaşları (2001) ve Turan ve arkadaşları (2000) sosyal fobisi olanlar içinde yüksek eğitim seviyesinde olanlara daha sık raslandığını bildirmişlerdir. Topçu'nun çalışması ise (2004), bu sonuçların aksine, sosyal fobi tanısı olanların daha sıklıkla düşük eğitim düzeyinde olduklarını göstermektedir.

Her şeyden önce bu araştırmanın bir devlet okulunda değil, bir kolejde yürütüldüğü unutulmamalıdır. Eğer devlet okulunda okuyan bir grup da çalışmada yer alabilseydi, devlet okulları her eğitim seviyesindeki ebeveynleri ve sosyoekonomik düzeyi kapsayacağı için, sosyo demografik değişkenler açısından sosyal fobi düzeylerinde farklılıklar görülebilme olasılığının daha yüksek olacağı öngörülebilirdi. Ayrıca, bu çalışmada yer alan katılımcıların yaşları analizlerde her ne kadar farklı kategorilerde ele alınmışsa da, yaş ranjlarının dar olduğunun altı çizilmelidir.

Bu çalışmada değerlendirilmesi gereken bir diğer önemli husus da Eysenck Kişilik Envanteri'nin (EKE) bu yaş grubunda kullanımıyla ilgili kısıtlılığdır. Çalışmanın örnekleminde elde edilen güvenilirlik ve geçerlik bulguları ölçeğin bu çalışmada kullanılmasına imkan tanımış olsa da, EKE'nin ergenlerde kullanımına ilişkin çok daha kapsamlı geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları çok önemli ve acil bir ihtiyaç teşkil etmektedir.

Tüm bunların ötesinde ve üstünde, bu çalışmada, ÇESFÖ puanları açısından 76 olan tanı alma kesme puanının üstünde majör bir vaka bulunmadığı için, bu katılımcıları sosyal fobik olarak değerlendirmek doğru olmaz. Literatürde yer alan çalışmaların pek çoğunda, özellikle DSM kriterlerine göre tanı almış grupların yer aldığı göz ardı edilmemelidir.

Her ne kadar, bu çalışmanın bulguları içe-dışa dönük kişilik özellikleri ve sosyal fobi düzeyine ilişkin temel hipotezleri destekliyor görünse de, bu çalışmaya, sosyal fobinin başarıyla ilişkisini bilişsel öğeler açısından inceleyen

literatürde spesifik bir veri olmadığı da düşünüldüğünde, özellikle sosyal fobinin başarıyla olan ilişkisini ortaya koyması açısından önem taşımaktadır. Ancak, öğrencilerin ders başarı algılarının gerçek başarı düzeyleri ile tutarlılık göstermesi öğrencilerin algılarına ilişkin herhangi bir çarpıtmanın olmayabileceğini işaret etmesi açısından de ayrıca dikkat çekicidir. Bu açıdan, bu çalışma, sosyal fobiye yatkınlığın altında olumsuz değerlendirmelerin yattığına ilişkin bilişsel davranışçı kuramın öngörülerinin de hem yetişme tarzlarının değerlendirildiği, hem de DSM kriterine göre sosyal fobi tanısı almış bir grubun da dahil olduğu öte çalışmalarda değerlendirilmesinin önem taşıdığını düşündürmektedir.

KAYNAKLAR

- Amies, P.M., Gelder, M.G. & Shaw, P.M. (1983). Social phobia: a comparative clinical study. *British Journal of Psychiatry*, 142: 174-9.
- Beatty, M.J., Heisel, A.D., Hall, A.E., Levine, T.R. & La France, B.H. (2002). What can we learn from the study of twins about genetic and environmental influences on interpersonal affiliation, aggressiveness and social anxiety?: A meta-analytic study. *Communication Monographs*, 69(1): 1-18.
- Bernstein, G.A., Bcmat, D.H., Davis, A.A. & Layne, A.E. (2007). Symptom presentation and classroom functioning in a nonclinical sample of children with social phobia. *Depression and Anxiety*, 0:1-9.
- Davison, G.C. & Neale, J.M. (2004). *Anormal Psikolojisi*. Türk Psikoloji Derneği Yayınları.
- Demir, T. (1997). *Çocuk ve ergenlerde sosyal fobi: epidemiyolojik bir çalışma*. (Basılmamış Tıpta Uzmanlık Tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul Tıp Fakültesi.
- Demir, T., Eralp-Demir, D., Özmen, E. & Uysal, Ö. (1999). Çapa Çocuk ve Ergenler için Sosyal Fobi Ölçeği'nin geçerlik ve güvenilirliği. *Düşünen Adam*, 12: 23-30
- Dilbaz, N. & Güz, H. (2002). Sosyal kaygı bozukluğunda cinsiyet farklılıkları. *Nöropsikiyatri Arşivi*, 39(2-3-4):79-86.
- Eaves, L. & Eysenck, H. (1975). The nature of extraversion: A genetical analysis. *Journal of Personality and Social Psychology*, 32(1), 102-112.
- Gökalp, P.G., Tükel, R., Solmaz, D., Demir, T., Kızıltan, E., Demir, D., Babaoğlu, A.N. (2001). Clinical features and co-morbidity of social phobics in Turkey. *European Psychiatry*, 16:115-21
- Hall, T. S. & Turner, M. (2005). *Is test anxiety a form of specific social phobia*. PhD Thesis, Department of Psychology. <https://drum.umd.edu/dspace/bjstream/1903/2548/1/umi-umd-2432.pdf>
- Heimberg, R.G., Holt, C.S. & Schneier, F.R. (1993). The issue of subtypes in the diagnosis of social phobia. *Journal of Anxiety Disorders*, 7(3): 2449-2469.

- Heiser, N.A., Turner, S.M. & Beidel, C.D. (2003). Shyness: relationship to social phobia and other psychiatric disorders. *Behaviour Research and Therapy*, 41(2): 209-221.
- Janowsky, D., Morter, S. & Hong, L. (1996). The Myers Briggs Type Indicator and psychiatric diagnosis. *Biological Psychiatry*, 39 (7) :527.
- Kessler, R.C., Stein, M.B. & Berglund, P. (1994). Social phobia subtypes in the National Comorbidity Survey. *Journal of Psychiatry*, 155:613-619.
- Lieb, R., Wittchen, H.U., Höfler, M., Fuetsch, M., Stein, M.B. & Merikangas, K.R. (2000). Parental psychopathology, parenting styles, and the risk of social phobia in offspring: A prospective-longitudinal community study. *Archives of General Psychiatry*, 57(9) :859-866.
- Mancini, C., Van Ameringen, M., Szatmari, P., Fugere, C. & Boyle, M. (1996). Parental psychopathology, parenting styles, and the risk of social phobia in offspring: A prospective-longitudinal community study. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 35(11): 1511-1517.
- Özalp-Türetgen, İ. & Cesur, S. (2006). Gözden Geçirilmiş Kendini Ayarlama Ölçeği'nin geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikoloji Yazları*, 9(17), 1-17.
- Öztürk, M.O. (2004). *Ruh Sağlığı ve Bozuklukları*. 10.Basım, Feryal Matbaası-Ankara.
- Rodriguez, J.O., Rodriguez, P.J.A. & Alcazar, R.A.I. (2006). Sociodemographic and psychological features of social phobia in adolescents. *Psicothema*, 18(2): 207-212.
- Schneier, F.R., Johnson, J., Hornig, C.D., Liebowitz, M.R. & Weisman, M.M. (1992). Social phobia Comorbidity and morbidity in an epidemiologic sample. *Archives of General Psychiatry*, 49 (4): 282-288.
- Topçu, A.A. (2004). *Sosyal Fobi Olgularında Aile İçi Yaşantıların İncelenmesi*.(Basılmamış doktora tezi). İstanbul Üniversitesi-İstanbul.
- Topçu, S. (1982). Çocuk ve yetişkinlerde kişilik boyutları ile bu boyutlarda kültürler arası ayrılıklar. (Basılmamış Doçentlik Tezi). Ankara-Hacettepe Ün., Psikoloji Bölümü.
- Townsley, R.S., Turner, S.M., Deborah, C.B. & Calhoun, K.S. (1995). Social phobia: An analysis of possible developmental factors. *Journal of Abnormal Psychology*, 104(3):526-531.
- Turan, M., Çilli, A.S., Aşkın, R., Herken, H., Kaya, N., Kucur, R. (2000). Sosyal fobinin diğer psikiyatrik hastalıklarla birlikteliği. *Klinik Psikiyatri*, 3:170-17.
- Turk, C.L., Heimberg, R.G., Orsillo, S.M., Holt, C.S., Gitow, A., Street, L.L., Schneier, F.R. & Liebowitz, M.R. (1998). An investigation of gender differences in social phobia. *Journal of Anxiety Disorders*, 12(3): 209-223.
- Tükel, R., Polat, A., Genç, A., Bozkurt, O. & Atlı, H. (2004). Gender related differences among Turkish patients with obsessive-compulsive disorder. *Comprehensive Psychiatry*, 45(5):362-366.
- Ünsal, P. & Özalp-Türetgen, İ. (2005). Bir iş doyumu ölçeği geliştirme çalışması. *Yönetim*, 16(51), 43-55.
- Van Ameringen, M., Mancini, C., Styan, G. & Donison, D. (1991). Relationship of social phobia with other psychiatric illness. *Journal of Affective Disorders*, 21:93-99.

- Van Ameringen, M., Mancini, C. & Farvolden, P. (2003). The impact of anxiety disorders on educational achievement. *Journal of Anxiety Disorders*, 17(5): 561-71.
- Vassilopoulos, S. (2004). Anticipatory processing in social anxiety. *Behavioural and Cognitive Psychotherapy*, 32: 303-311
- Weeks, J.W., Heimberg, R.G., Rodebaugh, T.L. & Norton, P.J. (2007). Exploring the relationship between fear of positive evaluation and social anxiety. *Journal of Anxiety Disorders*. In press.

Yazışma Adresi:

Handan Noyan, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Psikoloji Böl.,

Tel: 0535 810 14 02

e-posta: handannoyan@gmail.com